

Stina Ekblad gör en mogen Portia

Stina Ekblad hade precis börjat repetera rollen som Portia i *Köpmannen i Venedig*, när jag träffade henne. Då var ensemblen inne i det stadium av arbetet, där man prövar olika saker i praktiken, sådant man har tänkt och funderat kring. Hon menade att Mats Ek är en regissör som verkligen regisserar, att han drar väldigt tydligt åt det håll han vill, och har en noga genomtänkt vision av vad han vill visa.

– I och med att han har valt en 50-årig skådespelerska att spela Portia, så har han redan där lagt regi, eftersom rollbesättningen är den första regin. När jag ser Bassanio, som spelas av Gustaf Skarsgård som är 24 år, väcker han hittills bara moderliga instinkter hos mig. Detta vet Mats och han har också valt oss utifrån det. Men inte desto mindre är Portia och Bassanio ett kärlekspar som sedan gifter sig, och det måste vi få till så att det blir trovärdigt. Å andra sidan hade ingen höjt på ögonbrynen om *Bassanio* hade varit den äldre och gift sig med en mycket yngre kvinna.

STINA EKBLAD FÖRSÖKER TÄNKA SIG IN i den absurda situation som Portia är placerad i, där hennes far bestämt att hon ska gifta sig med den som väljer det rätta av tre skrin.

– Jag tänker mig att hon känner en oerhörd frustration, en förtvivlan, ett raseri, att allting snart är för sent. Hon väntar på en friare, och det sägs ingenstans om hur länge hon har väntat. Varför inte i trettio år? Jag leker med tanken på hur alla friare har kommit och gått i alla år. Och ingen av dem är snillrik nog att förstå att det är i blyskrinet som bilden av henne ligger, utan alla går på guld och silver, för att det är vad de lockas av. Först Bassanio inser, naiv och med ett slags 'hjärtats förstånd', att det är i det minst attraktiva skrinet som Portias porträtt är gömt.

STINA EKBLAD TYCKER DET ÄR ROLIGT att Mats Ek vågar göra sådana här rollbesättningsval. Rollen som Portia sa hon adjö till när hon sa adjö till en

del andra unga kvinnoroller, de som spelades av unga pojkar på Shakespeares tid. Men valet av en äldre Portia gör att hon får tänka i helt andra banor om rollen än hon gjort förut.

– Mats Ek är koreograf först och främst, och han är van vid att arbeta mycket strängt och detaljerat men han är på intet sätt rigid utan har ett konstnärligt sinne som är väldigt levande. Det är roligt att arbeta med den sortens regissörer, det blir en

Stina Ekblad. Foto: Roland Heiel

utmaning för mig som skådespelare att också själv vara väl förberedd, att kunna diskutera med regissören och att argumentera om man har avvikande åsikter, att vara öppen för förslag. Man kan naturligtvis om man vill bara ge sig hän och göra som de säger, men man kan också möta regissören med sina egna tankar. Man tvingas upp på en nivå och får fråga sig "varför vill jag ha det så här?" och "varför tycker jag så?" Man går in i en värld som Mats väldigt mycket har skapat utifrån Shakespeares text, men han gör verkligen avtryck i den, och så är det med alla hans föreställningar.

VAD GÄLLER KÄRLEKEN TILL BASSANIO pekar Stina Ekblad också på en annan tänkbar aspekt: att Portia kan uppfattas som en mamma för Bassanio och Antonio som en pappa.

– Bassanio går i så fall från kärleken till fadern till kärleken till modern. Vi får se hur det hela utvecklar sig, vi har inte arbetat med scenerna mellan Portia och Bassanio än, men jag kommer att söka ett stort allvar i förhållandet och absolut inget ungdomsflickskoketteri. Det kan jag inte längre och det vill jag inte heller. Jag är nog den enda skådespelerskan i världshistorien som har spelat Portia efter att ha spelat *Mor Courage*, skrattar Stina Ekblad.

MAN KAN UPPFATTA PORTIA SOM EN kvinna som gör narr av friarna som inte håller måttet, en kvinna som raljerar över odugliga karlar, men Stina Ekblad tycker att det finns en stor smärta i Portias reaktioner.

– För varje ny friare känns det som att hon hoppas att just han ska välja rätt, nästan hur korkad han är, för nu vill hon inte vänta längre. Hon är rasande på sin far som hittade på det där med skrinen, något som hon måste finna sig i. Det kokar i henne och hon står snart inte ut. Samtidigt som hon är rasande är hon väldigt stark, och som många av Shakespeares kvinnor fylld med integritet och vilja. Och så detta med att vara en mogen kvinna och inte ha fått ha någon man i sin närhet, inte fått utlopp för sin kroppslighet och sin sexualitet. Men så kommer då den här ynglingen ...

HUR RELATIONEN TILL BASSANIO BLIR vet Stina Ekblad inte riktigt, eftersom hon vid intervju tillfället inte arbetat tillräckligt med den än. Hon menar att den är beroende av andra relationer i pjäsen, både den mellan Antonio och Bassanio och den mellan Portia och Antonio.

– Där finns ju i pjäsen dessutom ett manligt kollektiv, som det ska bli spännande att undersöka mer hur man kan gestalta. När man läser pjäsen är det väl uppenbart att Antonio och Bassanio älskar varandra, även om det inte behöver vara ett homosexuellt förhållande, men det

har ju också att göra med hur man såg på erotisk kärlek mellan män på Shakespeares tid. Många regissörer idag kan inte låta bli att tydligt visa att de älskar varann också på det fysiska planet. I så fall kan man ju också operera med att Portia är förälskad i en man som är homosexuell.

Jag visar Stina Ekblad Gigi Stengårds artikel 'Portia - bortskämd snorunge eller ädelt dygdemönster' (se sid. 10-11), men hon känner sig som varken eller. Hon läser och ler:

– Att känna sig som en snorunge fungerar inte i min ålder. Jag vill hellre känna igen mig i Portias hand-

lingskraft, i hennes integritet och starka vilja. När hon väl har fått sin Bassanio är ju pjäsen långt ifrån slut. Då sätter hon igång, då blir hon sig själv ordentligt, då börjar hon smida planer och blir väldigt kreativ. Hon känner en enorm glädje när hon äntligen kommer loss från sitt hem.

VAD GÄLLER ANTISEMITISMEN i pjäsen hoppas Stina Ekblad att en bra ensemble ska förmå gestalta och hitta bra motsättningar i rollerna och på så sätt kunna framställa historien mindre svart och vit.

– Jag kan inte annat än ha en förhoppning om att vi intresserade och

vettiga skådespelare tillsammans med en klok regissör ska kunna förhålla oss till svåra frågor, ge dem olika valörer, olika tyngdpunkter. Vi kan se till att det vi gör på scen blir levande, motsättningsfullt och dynamiskt, för att på så sätt kunna väcka goda tankar och samtal hos vår publik.

Intervju: Roland Heiel

Köpmannen i Venedig har premiär 9 okt. I rollerna: Stina Ekblad, Malin Ek, Gustaf Skarsgård, Hans Klinga, Jonas Malmjö, Melinda Kinnaman, Jonas Bergström, Pontus Gustafsson, Inga-Lill Andersson, Bertil Norström, Morgan Alling, Kicki Bramberg, Yvan Auzely, Bernard Cauchard. Regi: Mats Ek.

Köpmannen i Sverige

KÖPMANNEN I VENEDIG GAVS UT i tre tidiga svenska översättningar: Georg Scheutz 1820, Carl August Hagberg 1851 (i 12:e delen av Shakespeares dramatiska arbeten) samt Nils Arfwidsson 1854. Den sistnämnda användes när pjäsen första gången framfördes i Sverige, på Kungliga Teatern 1854.

Under fortsättningen av 1800-talet gjordes bara ett fåtal uppsättningar i vårt land. Pjäsen blev lite tätare spelad under 1900-talet och sammanlagt har den iscensatts här drygt 20 gånger.

FÖRE ANDRA VÄRLDSKRIGET fanns det en tendens att spela Shylock som en grotesk och ondsint gubbe. 1944 gjorde Alf Sjöberg, påverkad av nyheter om nazisternas folkmord, en dramaten uppsättning som radikalt bröt mot sådana traditioner. Shylock, spelad av Holger Löwenadler, var en utstött främling som fick publikens sympatier. Rätttegningen gestaltades som ett justitiemord.

När Sjöberg åter satte upp pjäsen på nationalscenen 1962 lät han Georg Rydeberg göra Shylock som ett elakt troll, en människa som på grund av att han utsatts för förföljelser blivit förblindad och förstenad av hat. Den uppsättningen hyllades av en del kritiker, men Ebbe Linde skrev att föreställningen i all sin skönhet gjorde honom beklämd. Han menade att Sjöberg tagit alltför lätt på det judehat som ligger som en klangbotten i Shakespeares komedi.

Holger Löwenadler som Shylock. Foto: Kerstin Bernhard

Efter en uppsättning på Folkteatern i Göteborg 1969 dröje det ända till 1990 innan pjäsen åter iscensattes i Sverige. Då var det som radioteater i regi av Anders Carlberg. Just radioteatern har spelat pjäsen mycket: tre gånger på 1930-talet och en radioversion av Sjöbergs 40-talsuppsättning på Dramaten.

1993 spelades *Köpmannen i Venedig* åter på en svensk scen, i Helsingborg. Under de följande tio åren kom ytterligare fyra uppsättningar. Mest originell var musikalversionen *Shylock*, som Sjöfleooperan spelade 1997. Margareta Hallin gjorde en synnerligen värdig Shylock, med stor integritet. Hon hade dessutom skrivit en del av musiken.

VÄRT ATT NÄMNA ÄR NÅGRA parafrafer på pjäsen. Karl Gerhard skrev två revyer som han kallade *Köpmannen i Nordens Venedig*: den första spelades i Göteborg 1925, den andra i Stockholm 1936. Vid det senare tillfället sjöng Sarah Leander som Portia "Jag vill ha en gondol, uti Nordens Venedig" i en dekor av Isaac Grünewald.

I Tage Danielssons *Å vilken härlig fred* 1966 gjorde Georg Rydeberg som swingpjatt en version av Shylocks mest berömda replik. Det var på skoj. August Strindberg hade på fullt allvar använt den i sin tragedi *Fadren* redan 1887. Där säger Ryttemästaren så här till sin hustru Laura¹: – *Men har icke en man ögon? Har icke en man händer, lemmar, sinnen, tycken, passioner? Lever han icke av samma föda, såras han icke av samma vapen, värmes han icke och kyls av samma vinter och sommar som en kvinna? Om ni sticker oss, blöda vi icke? Om ni kittlar oss, kikna vi icke? Varför skulle icke en man få klaga, en soldat få gråta? Därför att det är omanligt! Varför är det omanligt?*

Text: Kent Hägglund

¹ Ur Shylocks monolog i *Köpmannen i Venedig*: "Har inte en jude ögon? Har inte en jude händer, kroppsdelar människomätt, sinnen, känslor, passioner? Lever han inte av samma föda, såras han inte av samma vapen, drabbas han inte av samma sjukdomar och botas han inte av samma läkemedel som en kristen, känner han inte likt en kristen sommarens värme och vinterns köld? Blöder vi inte om ni sticker oss? Skrattar inte vi om ni kittlar oss? Dör vi inte om ni förgiftar oss? Skulle inte vi hämnas om ni kränker oss? Liknar vi er på alla andra sätt, måste vi likna er också på det sättet."